

Josef Pekař: O vině na válce. Zvl. otisk z *Národ. Listů* z 26., 27. a 29. července 1924. — Praha 1924. — Pražská akc. tiskárna. — 16° — str. 35. — Kč 2,00. — Zajímavé úvahy profesora Pekaře o vině na válce, které vycházely v *Národních Listech* o letošním jubileu vypovězení války, byly vydány nyní souhrnně, čímž se jim dostává snazšího použití, než kdyby zůstaly pouze v denních listech. Jsou tedy zatím ještě dobře známy a slušno proto jen upozorniti na některé body. Především velmi dobře je v nich formulována thésa, že zodpovědnost za válku je vlastně starší války samotné. Neboť v dokumentech původců jejího vzniku se setkáváme s touto otázkou, protože jim šlo o to, na koho svaliti vinu za vyvolání tohoto hrozného vraždění. Z dokladů pro historii světové války, pokud je už známe — a tu právě opravuje Pekař dobře německé tvrzení, že archivy dohodové nejsou dosud nám plně přístupny v ten způsob, že naopak Němci vydávají jen to, co se jim hodí ze svého materiálu, kdežto archivy skoro všech států dohodových jsou jim otevřeny také proto, že mnoho z nich padlo jim buď vyžrazením, buď přímo kořistí do rukou — z těchto všech dokladů můžeme si už dnes učiniti jasnou představu, že Německo přímo hnalo Rakousko do války a to ihned, jak zjevně ukazuje Moltkova výzva Rakouska k všeobecné mobilisaci 30. července. Pekař se však snaží i pokusiti se o kritické zhodnocení omluv Německa stran viny na válce, ale dobře ukazuje, že bylo vždy ještě dosti času při troše dobré vůle zabrániti válce. Touto cestou omluv, jaksi předstíráním kajienosti, jdou nyní Maďaři, ač je nyní jisto, že nejsou to pouze Němci, kteří přivodili vznik světové války, nýbrž že veliký podíl má na ni i maďarská politika, v duchu jejímž byla slavena r. 1914 válka jako »maďarská«. Tyto otázky přirozeně jen lehce nadhozené v Pekařově črtě dodávají jí důležitého významu jako nového zpracování o problému nemálo důležitém z tohoto významného období pro dějiny našeho státu. Ča.

Prof. dr. Kamil Krofta: Konec starého Uherska. (Sborník filosofické fakulty univ. Komenského v Bratislavě, roč. II., č. 24 (7), 1924, str. 48.) Autor, přední diplomat republiky čsl., obral si tentokrát za téma historii posledních let bývalého Uherska. Sleduje s intimní znalostí literatury memoirové (Tisza, Jul. Andrássy, Burián, Windischgrätz, Szilassy, Károlyi, Czernin a j.) i odborně vědecké (Pekař, Fraknói, Jászi, Kadlec a j.) v hlavních rysech politiku vůdčích státníků uherských i projevy osob, významných politicky v táboře opozičním a sice od počátku světové války až ke konečnému rozvratu.

Dotýká se nejdříve otázky, která se právem klade na počátku takových úvah, pokud totiž vládní činitelé uherští přispěli ke vzniku světové války. Tedy otázka po vině, nebo spoluvině Maďarů. Jemnou analysou dokladů povahy aktové i literatury memoirové, dospívá autor k potvrzení známé thésy Pekařovy, že Maďaři právem zvali světovou válku »válkou maďarskou«, »neboť snad ještě více než u Němců byla to vskutku jejich válka«. (Pekař: Světová válka str. 224.) Ono veliké nebezpečí, které mělo býti válkou odstraněno, způsobili si Maďaři sami. Druhou důležitou otázkou, pokud maďarská politika je zodpovědna za rozsah a trvání války, řeší autor poukazem na poměr vůdčích politiků uherských k pokusům o separátní mír Rakousko-Uherska s Dohodou; a tu konstatuje na základě pamětí Czerninových, ale i z důvodů jiných, že Maďaři bránili se vždy rozchodu s Německem a že Tisza, tehdy šéf uherského kabinetu, nikdy by nebyl přijal takových podmínek separátního míru, které by mohly jakýmkoli způsobem ohroziti zájmy uherského státu. I politickému odpůrci ministerského předsedy hr. Jul. Andrássymu bránila jeho říšsko-německá orientace jen v pomyslení na jakýkoli mír bez Německa. Podobným tónem nesl se mírový projev Andrássyho již r. 1916. Jiné hlasy (Szilassy, Károlyi, Windischgrätz) dříve a důrazněji volající po separátním míru — ovšem jen takovém, který by nepoškodil ani Uher, ani Maďarstva — nemohou ničeho změnit na skutečnosti, dostatečně ověřené, že vůdčí a zodpovědní státníci bývalého Uherska byli vždy pro dodržení spolku s Německem, a proti separátnímu míru. A tak Maďaři spjali svůj osud s Německem, takřka